

Teosofinen ristiretki.

Sanomalehdessä *Nya Pressen* (N:o:ssa 102, 15. huhtikuuta 1897) julkaistun Pekka Ervastian artikkelin *Det teosofiska korståget* suomennos *Teosofinen ristiretki*, jonka tekijä on nimimerkki J. K. S. (luultavasti sama kuin Kustavi Sundqvist). Suomennos on jäljennetty aikakauslehestä Ruusu-Risti (1932, s. 154-160). Suomennokseen oli merkitty alaotsakkeeksi „Eräs Johtajamme sanomalehtikirjoitus 35 vuotta sitten“.

Aikaamme voi täydellä syyllä nimittää omalaatuiseksi – ei vain höyryn, sähkön ja käytännöllisen sekä tieteellisen elämän edistysaskelten tähden, vaan myös ennen kaikkea sen henkisen heräämyksen johdosta, mikä on ominaista vuosisatamme viimeiselle neljänneslohkolle. Leo Tolstoi julistaa alkuperäisen kristinuskon oikeata siveysoppia. Uskonnollinen suurkokous pidetään Chicagossa, johon osallistuu kaikkien maitten ja uskontojen edustajia, samalla kun yhteiskunnalliset virtaukset uhkaavat tuhota vanhat kuluneet yhteiskuntammodot.

Erikoislaatuinen on H. P. Blavatskyn toiminta, joka rohkeasti kuin leijona rynnisti jokapäiväisen elämän ja tieteen materialismia vastaan. H. P. Blavatsky, joka uupumattomalla innolla itsetietoisesti puolustaa ihmisen jumalallista alkuperää ja perustaa vapaamielisten totuudenetsijäin seuran, ihmisten veljeyden sydämen.

Viimeksimainittu juuri on omalaatuinen ajan tunnusmerkki. Sillä pitkä aika on siitä, kun vapaamielinen totuudenetsintä oli yleistä. On kulunut pitkällisiä, henkisen pimeyden aikoja, joiden kestäessä vain tieteen, uskonnon ja taiteen sankarit rohkenivat puolustaa tätä ihmisen erikoisoikeutta – usein tosin henkensä uhalla saamatta osakseen kansanjoukkojen myötämielisyyttä. Pitkät kamppailun ja epäilyksen ajat ovat vierineet unhoon, joiden aikana ihmiskunta vain hiukkasan – ja ehkä vain sen parhaimmisto – on älynnyt, että todellinen ja henkinen totuudenetsintä on aina kytkeytynyt syvälliseen, pyyteettömään veljesrakkauteen.

Mutta nyt oli käännekohta tapahtuva. Kun H. P. Blavatsky 21 vuotta sitten perusti teosofisen seuran seuraavin tunnuslausein: „totuus on korkein uskonto“ ja kun hän antoi sille nimen: „Ihmiskunnan yleinen veljeys“, osoitti hän, että hän vaistosi aikansa ja oli katsahtanut ihmissydänten kätköihin.

Ajan sopivaisuuden on teosofisen liikkeen kehitys selvästi osoittanut. Ensin – mitätön siemen – istutettuna Amerikan maaperään. Sitten – suuri lupaava puu, jonka oksat kuroittautuvat yli koko asutun maailman muodostellen vilvoittavia varjostoja. Teosofisia järjestöjä on perustettu melkein kaikissa maailman maissa. Järjestöihin kirjoittautuneitten lukumäärä on kaikenkaikkiaan yli satatuhatta. Teosofinen kirjallisuus lisääntyy joka päivä ja melkein kaikinkielisenä. Kahdenkymmenenyhden vooden kuluessa on se päässyt tuloksiin, jotka hämmästyttänevät epäilijöitä ja sivustakatsojia. Lukemattomat ovat ne, jotka ovat joutuneet teosofisen kirjallisuuden vaikutuspiiriin. Ihmiset, jotka ovat tulleet tietoisiksi ihanista velvollisuuksistaan Jumalaa, omaatuntoa ja kanssaihmissiään kohtaan. He ovat teosofeja sydämessään eikä vain nimellisesti. Täydellä syyllä voimme kysäistä: millä historian lehdellä on todiste uuden, henkisen liikkeen samanlaisesta menestyksestä?

Epäilijöitä ja välinpitämättömiä ihmisiä on aina ja kaikkialla. Kun perustaja, johtaja ja opettaja H. P. Blavatsky kuoli toukokuussa 1891, otaksui moni, että Teosofisen Seuran viimeiset hetket oli käsillä. Kuinka suuresti moni hämmästyikään, kun työinto kehittyi entistä voimakkaammaksi! H. P. B. oli jättänyt jälkeensä opetuslapsia, jotka tiesivät tehtävänsä eivätkä menettäneet rohkeuttaan.

Samoin ennustettiin liikkeen sortumista, kun Teosofisen Seuran jäsenten keskeinen mielipiteitten eroavaisuus parisen vuotta sitten tuli tunnetuksi. Erimielisyys aiheutui erilaisista mielipiteistä yleisen veljeyden suhteen. Oli sellaisia, jotka nojautuen H. P. B:n lausuntoihin edellyttivät että kussakin maassa olevalla seuralla olisi oma hallintonsa itsenäisine pyrkimyksineen, mutta kaikki olisivat saman aatteen elähyttämiä. Oli toisia, jotka kannattivat n.s. monarkkista järjestelymuotoa. Oli niitä, jotka uskoivat, että todelliseen veljeyteen liittyi velvollisuus: ei koskaan saa tuomita veljeä. Toiset taas otaksuivat, että viimeksimainittua velvollisuutta voi jossain määrin rajoittaa.

Täten sai alkunsa seuran jakautuminen. Vapaamieliset ja rivakat amerikkalaiset, joiden maassa teosofinen liike oli menestyksellisesti toiminut William Judgen antautuvan työteliäisyyden avulla, erosivat emäseurasta ja selittivät olevansa riippumattomia sekä kehoittivat samointuntevia seuraamaan

esimerkkiä: – „itsenäisiä kansallisia yhdistyksiä omine järjestelyoikeuksineen on tunnuslauseemme! Työskennelkään jokainen siten ja löytäkään parasta. Kaikkien aate on loppujen lopuksi sama: totuus ja ihmisten veljeys“.

Jonkin aikaa myöhemmin liittyi amerikkalaisiin eurooppalaisia, ja muistakin maanosista saivat he kannattajia. Ne muodostivat itsenäisiä yhdistyksiä, joilla kuitenkin oli yhteinen ylipresidentti. Amerikkalaisten taitava ja lämminsydäminen johtaja William Q. Judge valittiin yksimielisesti presidentiksi.

On vanha tosiasia, että onneksasti ratkaistuista pulmista koituu siunausta. Niin oli myös tämä teosofiselle liikkeelle menestykseksi. Kaikilla kulmilla alkoi työ uudella vauhdilla. Eritoten syntyi Amerikassa suuri innostus. Oli aivankuin ne, jotka uskoivat sanomaan: „Älkää tuomitko, ettei teitä tuomittaisiin“, olisivat saaneet voimaa tästä uskomuksesta.

Keväällä 1896 kuoli W. Q. Judge, joka kauan oli potenut vaikeanlaista rintakipua. Uutteraa ja taitavaa opettajaa kaivattiin suuresti. Mutta henkilö, jonka hän oli valinnut sisimmän piirin eli n.s. itämaisen koulun johtajaksi, osoittautui oitis tämän korkean aseman arvoiseksi. Hänen nimensä oli Katherine A. Tingley ja se oli hän, joka pani alulle sen suurenmoisen ehdotuksen, joka, vaikkakin uusi ja odottamaton, saavutti kaikkien myötätunnon ja toteutui melkein heti kohta: *teosofisen ristiretken*.

Noin parisen vuotta sitten kierteli maailman sanomalehdissä uutinen, jossa mainittiin, että Amerikan huomattavimmat teosofit, mrs Tingley ennen muita, aikovat tehdä kiertomatkan mailman ympäri. Matkan tarkoituksena oli mainostaa teosofisia aatteita. New-York lähtökohtana aikoiivat he ensin käydä Englannissa, sitten Irlannissa, Hollannissa, Ranskassa, Saksassa, Sveitsissä, Itävallassa, Italiassa, Kreikassa, Egyptissä, Indiassa ja Australiassa. Lopuksi matkustaisivat he San Franciscon ja Yhdysvaltojen kautta takaisin New-Yorkiin. Samainen uutinen mainitsi, etteivät vanhan seuran jäsenet Englannissa halua osallistua amerikkalaisten matkueeseen.

Sen jälkeen ei maamme sanomalehdissä ole ollut ristiretkä koskevia uutisia. Mainittakoon, että tämä ristiretki, joka alkoi 13 p:nä kesäkuuta ja päättyi näinä päivinä, on ollut itse asiassa suurtyö, joka on tuottanut loistavia voittoja teosofiselle liikkeelle.

Paitsi mrs. Tingley, koko puuhan keskuselintä, sekä mr. Ernest T. Hargrovea, Amerikan Teosofisen Seuran presidenttiä, otti matkueeseen osaa joukko huomattavia henkilöitä. Eritoten osallistui liikemiehiä, jotka hylkäsivät vuodeksi tavalliset toimensa omistautuakseen tälle undelle, merkittävälle kutsumukselle. Siihen otti osaa m. m. mr. A. Neresheimer, tunnettu amerikkalainen timanttikauppias, jolla on laajoja timantikenttiä maailman eri kulmilla ja hiemoita Hollannissa. Siihen osallistui mr. Tingley, huomattava laivavarustaja. Matkueeseen kuului myös tunnettu lääkäri tohtori Walton ja mr. Pierce, joka on vauras liikemies ja korkea vapaamunrari. Näitten lisäksi kuului ristiretkeläisiin myös mr. Claude Falls Wright vaimoineen ja mrs. Alice Cleather, jotka ovat koko elämänsä ajaksi omistautuneet teosofian palvelukseen.

Mikä saattoi nämä taloudellisesti riippumattomat ja sivistyneet henkilöt liittymään „ristiretkeläisiin“? Mikä aiheutti heissä halun epäkäytännölliseen saarnailutehtävään? Oliko heidän tarkoituksensa vain mainostaa teosofiaa?

Muistamme historiasta, että 800 vuotta sitten pidettiin vuonna 1095 Clermontissa kirkolliskokous, missä paavi Urbanus II saarnasi kerääntyneelle seurakunnalle ja kehoitti intomielisin sanoin jokaista kristittyä lähtemään vihattuun muhamettilaisiin kukistamaan sekä vapauttamaan pyhän Jerusalemin kaupungin pakanoiden vallasta ja kostamaan heidän tihutyönsä kristittyjä pyhiinvaeltajia kohtaan. „Jumala sitä tahtoo“, oli tuhansien yhteinen huuto vastauksena paavin kehoitukselle. Ja päätöksensä merkiksi he kiinnittivät hurmioissaan punaisen ristin viittoihinsa. Tästä aiheutui sittemmin nimitys „ristiretki“ ja „ristiretkeläiset“.

Asevoimin ja sadoin tuhansin joukoin tahtoivat nämä keskiaikaiset ristiretkelijät valloittaa maailman ja taistella tulella ja miekalla uskonnon hyväksi: kristinuskon puolesta toista uskomusta, Muhammedin oppia vastaan. Meidänkin aikamme amerikkalaiset ristiretkelijät lähtivät valloittamaan, taistelemaan ja voittamaan, mutta he eivät olleet puetut teräspaitoihin. Heidän joukkonsa ei ollut lukematon ja he eivät halunneet valloittaa uusia maita. He eivät taistelleet minkään määrätyn uskonnon puolesta.

Innostus oli heidän ainoa aseensa. He muodostivat vähäisen, uskollisen ystäväjoukon, joka oli pyhittäytynyt totuuden palvelukseen. He lähtivät elvyttämään ihmisten sydämiä ja omaatuntoa. He olivat saman aatteen eläyttämiä, mikä oli Teosofisen Seuran toimintaohjeena. He tahtoivat saarnata *uskontoa* ja painostaa julistustaan keskellä tuhansien uskomuksien hämmentäviä oppeja.

Katsokaamme, miten he menettelivät. Kun he saapuivat johonkin kaupunkiin, asettuivat he hotelliin. Usein majoittuivat he ullakkokerrokseen, koska matkustivat monien vapaaehtoisesti kustantamina, ja elivät mahdollisimman vaatimattomasti ja säästeliäästi. Kun he olivat piristyneet matkan aiheuttamasta väsymyksestä ja tunnustelleet olopaikkansa henkistä ilmapiiriä, antoi johtaja mrs. Tingley määräyksensä, jotka heti toteutettiin.

Nyt vuokrattiin sopiva huoneisto yleisiä kokouksia varten. Ristiretkelijät vaelsivat kaupungin köyhälistökortteleihin voidakseen auttaa eniten kärsiviä veljiään. Pääsylippuja jaeltiin miehille, naisille ja lapsille ja kehoitettiin heitä saapumaan ensi kokoukseen. Voimme kuvitella sitä hämmästyttä, mikä syntyi näiden köyhien keskuudessa, kun nämä iloiset ja ystävälliset amerikkalaiset tarjosivat heille rattaosan illan, musiikkia, puheita ja – ruokaa!

„Sinä iltana, kun seisoi kokoussalin oven ulkopuolella“, kertoo muudan silminnäkijä, Torsten Hedlund, Göteborgin kauppalehdessä ristiretkeläisten edesottamuksista Irlannissa, Dublinin kaupungissa, „oli sinne suuri tungos: rynnäken työnnyttiin saliin ja ympärillämme kuhisi rääsyisiä katupoikia kerjäten pääsylippuja. Kauheata! Sisääntyöntyvän lauman aiheuttama vaikutelma oli sietämätön: petoeläimiä ihmishahmossa. Sydän kutistui kokoon ja oli vaikeata hengittää tämän rajattoman henkisen ja aineellisen kurjuuden edessä.

– Vihdoin pääsimme saliin. Suuri huone oli täpötäynnä renttumaisia olioita. Nuoria ja vanhoja miehiä sekä poikia. Naiset olivat vähälukuisia. He olivat ajoissa saaneet vihiä Amerikasta saapuvasta – Antikristuksesta. Se oli katolisten pappien ansiota. Joukko Dublinin teosofisen suurkokouksen osanottajista avusti tarjoilussa. Katupoikien melu ja hälinä vaimeni vähitellen: ruoka tukki suun. Tyytyväinen ja leppoisa mieliala valtasi mielet. Läpi suuren salin hulvahti onnen viima. Mahtavat kahvi- ja teemäärät valtaviin irlantilaisiin rusinaleipäläjien kera painui vatsaan. Läsnaolijoita pyydettiin siirtämään penkit ja tuolit salin keskusta ja pian oli kaikki kunnossa. Jokainen odotti, mitä tuleman piti.

Nyt seurasi ohjelman jälkiosa. Ristiretkelijät olivat sijoittuneet korokkeelle salin päähän. Vuorotellen he esiintyivät. Kuka puhuen, kuka laulaen lauluja. Voitiin todeta, miten he vähitellen lumosivat kuulijansa. Luonnollisesti ei heti alussa kaikki sujunut rauhallisesti ja leppoisesti. Yleisö otti epäilevän, jollei juuri kieltävän asenteen, ja se sai – eritoten katupojat – keskeyttämään puhujan, kun siihen tarjoutui tilaisuus. Mutta vähitellen saavuttivat ristiretkeläiset voiton kuulijoistaan. Ja puhujien mielen täyttävät kauniit, rehelliset ja hyvät rakkausajatukset ihmisveljistään tarttui heistä kuulijoihin. Eloisat hyväksymiset ja suopeat, rohkaisevat kehoitukset palkitsivat esiintyjä.

Mutta mistä puhuivat ristiretkelijät? Heidän esitelmänsä olivat suppeita ja ytimekkäitä. Ne olivat ilman teosofisia tai muita vaikeastitajuttavia termejä. Esitelmien aihe kosketteli ihmisen olemusta sekä uskontojen veljesrakkautta.

Yksinkertaisesti ja kansantajuisesti esitelmoivat nämä teosofiset ristiretkelijät. He vetosivat kristittyihin ja käyttivät kaikille tuttuja ilmaisumuotoja.

He puhuivat perin yksinkertaisille ja alkeellisille ihmisille. Kun teosofit lopuksi kysyivät: oliko syytä karttaa heitä ja heidän pyrkimyksiään, saivat he myrskyisän riemunhuudon vastaukseksi: „Eläköön ristiretkelijät! Eläköön Amerika! Eläköön mr. Hargrove! Eläköön ristiretkikunnan johtaja mrs. Tingley!“ Moni rääsyisen takin käsivarsi pyyhkäisi kyyneleiden poskipäiltä, kun niitä kirposi silmistä. Ja oli varmaa, että melkein kaikki olivat saaneet tästä illasta muiston elinajakseen.

Samat menot uudistettiin kaikissa kaupungeissa – kaikkialla samalla menestyksellä.

Paitsi näitä kokouksia varattomille, järjestettiin myös yleisiä kokouksia, joissa samoja asioita selvitettiin erityisesti teosofiselta näkökannalta. Näissä kokouksissa oli aina monipäinen kuulijajoukko. Niitä uudistettiin kuulijoiden hartaista toivomuksista. Ja sittenkin sai monesti satakin henkilöä palata ovelta tilanpuutteen tähden.

Itsenäisiä teosofisia yhdistyksiä esikuvanaan amerikkalainen järjestö perustettiin kaikissa maissa. Itävallassa kohdeltiin teosofejia arvokkaasti, vaikka teosofiaa oli aikaisemmin vierottu tässä maassa. Ateenassa, vanhojen helleenien muistorikkaassa kaupungissa, liittyi oitis 102 henkilöä Teosofiseen Seuraan. Siellä olivat ristiretkeläiset tilaisuudessa avustamaan sekä henkisesti että aineellisesti lähinnä 500 armenialaista pakolaista, jotka olivat leirytyneet kaupungin ulkopuolelle ja kärsivät suurta hätää ja köyhyyttä.

Luonnollisesti ei ristiretki ollut osanottajilleen suinkaan „huviretki“. He puuhasivat aikaisesta aamusta myöhäiseen iltaan. Oli oltava säännöllisessä kirjeenvaihdossa maailman eri osissa olevien teosofisten seurojen kanssa. Sitäpaitsi oli kullakin yksityinen kirjeenvaihtonsa. Aikakausilehteen oli kirjoiteltava artikkeleja. Tulevista työsuunnitelmista oli neuvoteltava ja niitä valmistettava. Tämän kaiken lisäksi oli vielä suoritettava paikallistyö kullakin vierailtavalla paikkakunnalla. Usein tyrehtyivät vapaahetketkin – ruokatunnit – haastattelijoitten ja vieraitten tähden perin mitättömiin. Jos ei mrs. Tingley olisi ollut niin taidokas johtajatar ja tämä vähäinen joukko niin ylevän, järkkymättömän hengen innoittama, ei varmastikaan tätä suurenmoista ja perinpohjaista työtä olisi kyennyt toteuttamaan niin vähäinen joukko.

Mutta – sanotaankin, että korkeat voimat olivat yrityksen takana. Heräte oli tullut korkeammalta taholta, ja näkymättömät kädet ohjasivat koko aloitetta. Epäilijät pudistanevat päätään. Tosiasia oli, että ristiretkeläisillä oli matkassaan harvinainen onni ottamatta huomioon varsinaista menestystä. Siten esimerkiksi puhkesi kaksi kertaa eri paikkakunnilla vaarallisia kulkutauteja heidän juuri lähdettyänsä. Toisinaan sattui, että he viime hetkessä päättivät matkata laivassa eikä junassa tai päinvastoin. Joka kerta sattui jokin onnettomuus sille kulkuneuvolle, josta he olivat luopuneet. Kerrankin olivat he ostaneet jo matkaliput, kun päättivät mathustaa toista tietä. Täten välttivät he 40:n päivän karanteenin. Heidän lähtönsä Egyptistä tapahtui myöhemmin kuin ensin oli sovittu. Täten välttyivät he pyörremyrskystä, joka tuhosi kolme höyrylaivaa. He olivat ajatelleet lähteä Adelaidesta maitse, mutta viime hetkessä määräsi mrs. Tingley matkan rautateitse. Ja näinä päivinä raivosi Australiassa rannikolla pyörremyrsky, jollaista ei oltu nähty sataan vuoteen.“

(*Theosophia*, maaliskuu 1897.)

Helmikuussa, tänä vuonna, olivat he kotimatalla San Franciscoon oivallisesti loppuunsaadetun matkan jälkeen.

Tämä ristiretki on synnyttänyt maailman elämään uusia virtauksia teosofisista aatteista. Uusia keskuksia on syntynyt, joiden pyrintönä on harras uutteruus totuuden hyväksi. Nehän ovat asioita, joita ei kuuluteta talojen katoilta. Totuushan ei ole erikoisen haluttua. Mutta henkiset voimat työskentelevät hiljaisuudessa ja teosofisen innon kultainen vyö on kiedottu maan ympäri.

E. (Nya Pressen 15. 4. 1897.)

Suomentanut J. K. S.